

«Tenk om alle hadde frasagt seg arveretten.»

MARKUS SLETHOLM, KOMMENTAR → SIDE 4

«Russland er besatt av å fremstå som en stormakt.»

IVER B. NEUMANN, ESSAY → SIDE 28

KR 59,-
11.-17. JANUAR
2019
ÅRGANG 200
NR. 2

MORGENBLADET

EN UAVHENGIG UKEAVIS OM POLITIKK, KULTUR OG FORSKNING

MORGENBLADET.NO

FOTO: CHRISTIAN BELGAUX

Rett vest!

Nasjonalgalleriet stenges og kunsten flytter til Aker Brygge. Mister vi nasjonalfølelsen? Bli med noen av våre fremste kunstnere på et siste museumsbesøk. SIDE 6-11

Å grave opp en diktator

SPANIA Nå skal levningene etter diktatoren Franco graves opp og flyttes. Det skaper splid i Madrid.

«I Spania er de døde mer levende enn i noe annet land i verden.» Det skrev poeten Federico García Lorca før han ble skutt av general Francisco Francos styrker i 1936. I De falnes dal har diktatoren Franco sitt

gravsted. Etter å ha vunnet borgerkrigen i 1939 satte han i gang byggingen av et mausoleum for de falne, som sto ferdig i 1959, med kors, kirke og kloster. Over 30 000 soldater er gravlagt der, fra både

fascistisk og republikansk side. De som reiste korset og sprengte seg innover i fjellet, var fengselsfanger, mange av dem politiske. Franco kalte det «et sted for fred og forsoning», og tallene på hvor mange som døde i byggeprosessen, varierer fra noen titalls til flere tusen, etter den politiske fargen til den du spør. – Det er et fascistisk seiersmonument, sier Macarena Orosa i regjeringspartiet.

Les mer i reportasjen på side 14–22

ANSVARLIG JOURNALIST
Metoo-avsløreren
Ronan Farrow pakker
aldri ned notatblokken.

INTERVJU → SIDE 34

FOTO: CHRISTIAN BELGAUX

7407071740000 16

At Nasjonalgalleriet stenges, er mer radikalt enn vi har innsett, mener kunstnerne Morgenbladet dro på guidet tur med. En av dem synes det bør åpnes siste natten så folk kan ligge med hverandre foran maleriene.

ANDERS FIRING LUNDE OG CHRISTIAN BELGAUX (FOTO)

En siste tur i

Livets dans:

Folk har sett Norges mest kjente malerier i Nasjonalgalleriets permanente utstilling *Livets dans*. Samlingen fra antikken til 1950.

«Binder oss alle sammen»:

Vanessa Baird mener stengingen av Nasjonalgalleriet er «frekk». – Vi blir fratatt noe som er veldig verdifullt, sier hun.

Nasjonalgalleriet

deem var å dra på Nasjonalgalleriet med kunstner Vanessa Baird. Høre hvordan det føles å gå rundt der for siste gang. Søndag 13. januar er det slutt. «Får prestasjonsangst», skriver Baird i en melding. Hun vil ha med flere kunstnere. «Hva med å ta med Marthe Ramm Fortun? Hun har fascinerende glassaktige øyne», skriver Baird. Og hva med John David Nielsen? «Vi er kompiser», fortsetter hun.

Dagen etter går Morgenbladet opp trappene til Nasjonalgalleriet, tett i tett med turister fra hele verden. Smilende, nærmest hoppende, vinker Baird velkommen. Med seg har hun en mann med hatt.

– Jeg er ikke noen muntlig begavelse, sier John David Nielsen.

– Det jeg mener, har jeg skrevet ned.

80-åringen sitter på en forhøyning og dingler med bena. Aftenposten har kalt ham «en av Norges beste kunstnere» Også Dag Solstad er fan. Nielsen har vært kunstner i over femti år, og bestemte seg for å bli det etter et besøk her. Fra en sort veske trekker maleren frem en hvit konvolutt. I konvolutten ligger tre tykke ark. I løk-

Hjemme: John David Nielsen

AKTUELT KUNST

keskrift står det at Nasjonalgalleriet har vært hans «hjem». Hva er et hjem? Nielsen siterer poeten Alf Larsen: «den annen hud», et beskyttende lag mot en kaotisk og kald omverden».

– For oss som lager kunst, har dette vært et helt nødvendig sted å slenge innom, sier Baird. Hun står ofte fast når hun skaper. Etter turer i Nasjonalgalleriet har det løsnet. Flere av prosjektene hennes kan spores direkte til besøk hit.

– Jeg ble og er norsk gjennom besøkene på Nasjonalgalleriet.

I morges våknet Baird som en glad ung jente, forteller hun. Men nå, inne i museet som snart stenger, føler hun seg som en bitter gammel mann. De neste månedene skal samlingen pakkes ned og flyttes. Fra 2020 skal Norges mest kjente malerier vises frem i Nasjonalmuseets nye bygning ved Aker Brygge i Oslo.

– Jeg har ingen anelse om hva det kommer til å bli, sier Baird.

– Jeg har ingen forventninger heller. Det kommer til å se jævla svært ut. Stort og digert og omfattende og *dritschøgt*.

Dukketeatret. Inn de store dørene, og gjennom sikkerhetskontrollen, kommer Marthe Ramm Fortun.

– Jeg har så sterke minner fra dette bygget, sier Fortun, som er en av Norges mest profilerte performancekunstnere.

Trioen er fulltallig, og vi går opp trappene til den permanente utstillingen, der folk kan se malerier som Munchs *Skrik* og Tidemand og Gudes *Brudeferden i Hardanger*.

– Kitsch, sier Baird og peker på det første bildet vi tvinges til å se: Christian Krohgs enorme maleri *Leiv Eiriksson oppdager Amerika*, som ruver midt i trappen ved inngangspartiet.

– Det er som å gå inn i en portal, sier Fortun, noen trinn oppe i trappen.

– Med én gang du kommer inn, er du iscenesatt i et dukketeater.

Jeg ble og er norsk gjennom besøkene på Nasjonalgalleriet.

VANESSA BAIRD

«**Satt seg i kroppen**». I desember 2017 løp hun naken rundt i Nasjonalgalleriet. Fortun klatret opp ved siden av Krohgs maleri, hoppet og pekte i samme retning som Eirikssons finger mot Amerika. Seansen ble fotografert av Morgenbladets fotograf. De spurte aldri om lov.

– Det skjedde fordi dette er vårt hjem, sier Fortun.

– Vi som er kunstnere, går inn og ut her som om det er vår storstue.

NASJONALGALLERIET

➔ 13. januar stenger Nasjonalgalleriet.

➔ Samlingen flyttes til det sammenslåtte Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design. Det åpner i en ny bygning på Vestbanen i Oslo i 2020.

➔ Den tradisjonsrike bygningen i Universitetsgata åpnet først som skulpturmuseum.

➔ I 1882 flyttet det statlige kunstmuseet, som siden ble hetende Nasjonalgalleriet, inn.

➔ Bygningens fremtid er ikke bestemt, men den private Sparebankstiftelsen DNB blir involvert i driften videre.

Kø hele tiden:

Folk flokker til Nasjonalgalleriet for å se samlingen før den flyttes. Bygningen skal fortsatt være tilknyttet Nasjonalmuseet og vise kunst, men det er ikke bestemt hva slags. Museet har antydnet at det blir et sted for unge kunstnere.

Hun lener seg over rekkverket og ser på Krohgs maleri, og på skulpturen under, av en naken, ung kvinne.

– At det ikke skal være mulig å gå opp disse trappene og møtes av dette skuet lenger ... Det har vært en konstant del av tilværelsen min.

Samtidig mener hun museet etablerer en stivnet struktur i trappene: De kjønnsdeler kunsthistorien, for knippet de stiller ut, er alle menn.

– Kvinnen vi ser, i skulpturen, er passiv, poserende, sier Fortun.

Selv om hun, som kunstner, vil utfordre fortellingene og tidslinjen her, har hun trengt Nasjonalgalleriet som et sted der hun kan måle sine egne syn mot et historisk perspektiv som dette.

– På den måten har formatet til Nasjonalgalleriet vært enormt viktig.

Fortun mener stengingen av Nasjonalgalleriet er mye mer radikal enn mange kanskje innser. Hun synes museet bør stille i stand en «helt utenom det vanlige markering» den siste helgen. Men hva? Gående inn i de fargesterke salene, bort til Krohgs maleri *Albertine*, som har vært viktig for henne som kunstner, ser det nesten ut som om hun funderer på et forslag.

Vi mister de andre, helt til ekkoene fra dem gjaller mot oss igjen.

Bergtas av breen. – For første gang har jeg hatt en guide her, sier Vanessa Baird, og legger til at John David Nielsen «har uttalt seg i det vide og det brede».

– Forferdelig, sier Nielsen, og mumler et eller annet: Er det «guider er det verste», han sier?

Det blir stille, iallfall i noen sekunder. De tre kunstnerne dras mot et maleri.

– Helt fantastisk, hvisker Baird.

– Det er helt utrolig, sier hun.

– *Hvorfor?*

– Det kan vi ikke si, sier Nielsen.

Sammen står de og vurderer Thomas Fearnleys *Grindelwaldgletscher* (1838). En taggete isbre velter mot små mennesker i et sommerlig fjellandskap.

– Det er vilt, altså, sier Marthe Ramm Fortun.

– Hvis du ser på samtidige malere fra kontinentet, så mangler de den – det er noe så sinnssykt over det, med isbreen som ... Du er mye nærmere døden.

Stamgjest: Da Marthe Ramm Fortun gikk på Oslo katedralskole like ved, besøkte hun Nasjonalgalleriet i storefri. Fortun sier rommene har «satt seg i kroppen». – Høres det nostalgisk ut? sier hun, og forsikrer om at det ikke er ment sentimentalt.

– Døden? sier John David Nielsen.
 – Jeg tenkte ikke sånn.
 – Sikkert bra, svarer Fortun.
 – Jeg vet ikke hvorfor jeg synes det er fint, jeg. Det er bare voldsomt, sier Baird.

Bergtatt tenåring. John David Nielsen vandrer vekk fra de andre og inn i den lille labyrinten. Hvilke malerier han dras mot, vet han aldri.

Flere av Nielsens egne bilder er kjøpt inn av Nasjonalmuseet.

– Jeg har aldri sett dem henge her, sier han. På spørsmål om han vil se noe som henger her for siste gang, svarer han:

– Jeg vet ikke. Jeg har liksom tatt avskjed med museet. Jeg har vært her noen ganger nå bare for å se hva som er her.

– *Hvordan har det føltes?*
 – Det var litt bittert, da, men jeg har kommet over det nå.

Han ler lett. «Hm-hø».
 – *Bittert hvordan?*
 – Nei, det har fulgt meg siden jeg var 14. Det er noen decennier siden.

Han forteller om sitt første minne herfra, fra 1954, da han så to malerier av Ludvig Karsten.

– Det var skjellsettende. Det var da jeg oppdaget malerkunsten.

Maleriene Nielsen så, var *Det blå kjøkken* og *Det røde kjøkken*.

– Da fikk jeg plutselig øye for farger, sier han. Henger de her fortsatt? Vi får se.

– Den har ikke jeg sett!
 Nielsen går mot Agnes Heibergs maleri *Blomsterbed i Lalla Hvalstads have* (1932).

– Den syntes jeg var så fin.
 Han spankulerer videre, med hendene i jakkelommen, før han stopper ved noen fargesterke malerier.

– Der har vi Karsten.
 – *Det var disse to?*
 – Det var de to. Tenk på det.
 – *Hvordan er det å se bildene nå?*

– Det er like fint hver gang. Det var han som fikk meg i gang. Jeg hadde kanskje ikke blitt maler hvis jeg ikke hadde sett Karsten.

– *Hva tenker du om å besøke det nye museet neste år?*

– Jeg tror ikke jeg kommer til å gjøre det.

– *Hvorfor ikke?*
 – Jeg vet ikke! Foreløpig har jeg ikke noe ønske om det.

De nye museene. Før, da det ikke engang var elektrisk belysning her, kunne han gå opp i tredje etasje og nærmest ha maleriene for seg selv. I dag kan han vanskelig oppleve bildene uten turister.

– Vi har gått rundt og sett på de falmede stofftapetene, sier Marthe Ramm Fortun.

– Alle løsningene som er gjort, er ganske lemfeldige.

Hun står i en blå, sterkt opplyst sal, omgitt av Munch, like ved museets største trekkplaster: *Skrik*-versjonen som Pål Enger brøt seg inn og stjal fra Nasjonalgalleriet i 1994. Nå henger maleriet boltet fast til veggen bak glass.

– Det er nesten som om man har bare funnet seg til rette med å henge opp malerier her, sier hun, og forteller at Nasjonalgalleriet ble bygget som et glyptotek – et sted for skulpturer. Først senere ble det malerkunstens hjem. Og siden har det funnet sin egen, eksentriske form.

Hun reflekterer over kontrastene, fra et Nasjonalgalleri og et Munch-museum der man for få år siden kunne gå inn og forsyne seg av malerier, til de pågående, storstilte flyttingene til såkalte praktbygg ved Oslofjorden. Munchmuseet åpner i Bjørvika i 2020, samme år som Nasjonalmuseet åpner ved Aker Brygge, turistenes og finansfolkets brygge.

– Hva faen skal jeg ned i der, liksom, sier Vanessa Baird, som sitter, nesten ligger på sofaen overfor *Pikene på broen*.

– Se hvor fin månen er! sier John David Nielsen, og peker på maleriets lille, gule måne til venstre, som han mener gjør maleriets komposisjon langt mer interessant.

– At ikke vi kan slenge innom her ... Det tar fra oss noe som er ekstremt viktig. Det er hvem vi er, sier Baird, som mener terskelen for å besøke det nye Nasjonalmuseet blir en helt annen – det blir noe hun må oppsøke.

Baird vokste opp med en mor som var kunstner, og har «slengt innom» Nasjonalgalleriet siden barndommen. Da hun på en utstilling i 1994 så Goyas graveringer av henrettelser og hoder som hang på stolper, samtidig som folk ble massakrert i Bosnia, gråt hun. I Nasjonalgalleriet har hun også sett en jente, malt av Renoir, «som spiller» →

MARTHE RAMM FORTUN

→ Kunstner (født 1978), utdannet ved New York University.

→ Har holdt performancer blant annet ved Munchmuseet og Henie Onstad Kunstsenter.

→ Er gjesteforeleser ved Kunsthøgskolen i Oslo.

VANESSA BAIRD

→ Kunstner (født 1963), utdannet ved Statens håndverks- og kunstindustriskole, Royal College of Art i London og Statens Kunstakademi.

→ Innkjøpt av blant andre Nasjonalmuseet. Vant i 2015 Norges største pris for billedkunstnere, Lorck Schive Kunstpris.

→ I 2013 var det kontrovers rundt Bairds malerier til de nye regjeringskvartalene fordi de ansatte mente at maleriene minnet for mye om 22 juli.

Fant fargene: – Skjellsettende, sier John David Nielsen om å se Ludvig Karstens *Det røde kjøkken* og *Det blå kjøkken* i tenårene. Han bestemte seg for å bli kunstner.

Gravrøyk: - Mange sørger nå, sier John David Nielsen etter den siste turen i Nasjonalgalleriet. Han har ingen planer om å besøke det nye Nasjonalmuseet.

piano med hender som ser ut som stekt bacon». Og bygger, stygge bilder, voldsomme landskap, rare bilder fra Telemark.

– Se på det lille maleriet der! sier Fortun, som nesten småløper bort til Berthe Morisots *Ved bredden av Seinen, Bougival* (1883).

– Dette kan ikke oppfylle den storslagne ambisjonen til praktbygget, sier hun.

Det nye Nasjonalmuseet skal tjene mer penger og få flere besøkende, krever politikerne.

– Du kan ikke måle nedslagsfeltet i kunsten i hvor mange som kommer. Hvis det kommer tre personer for å la seg bergta av noen kunstverk, er det også ufattelig viktig. Det er det motsatte av å være konsument. Du bare går inn og blir utsatt for bildene. Så går du ut igjen og så er alt ommøblert inni deg. Heller enn forestillingen om at du tar deg et godt øyeblikk og drar på museum for en dag siden det er noe du bør gjøre i et dannelsesprosjekt. Du går inn og blir angrepet av et verk. Og så må du bare gå igjen.

Nok, nå. Etter tre kvarter føler kunstnerne at nok er nok.

– Hver gang er det kanskje bare et par bilder du klarer å ta inn, sier John David Nielsen.

– Jeg har aldri vært her så lenge som nå, sier Baird, fortsatt henslengt på sofaen ved *Pikene på broen*. Hun har ingen klare meninger om de nye planene for nasjonalgalleribygget. Den private Sparebankstiftelsen DNB vil, etter grønt lys fra regjeringen, og i samarbeid med Nasjonalmuseet, gjøre det om til et slags kunsthuss.

– De skal sikkert spise rugbrødrundstykker med avokadodryss over – de kommer til å kjøre hype av det. Med et skrap av rødbeter. Det er det som skal gi dem identitet fra nå av. Det kommer ikke til å lukte støv her, det kommer til å lukte skrapede grønnsaker. Livet er slutt, skjønner du, sier Baird.

– Jeg vil ha en røyk, sier Nielsen.

Og dette blir setningen som får kunstnerne til å gå fra Nasjonalgalleriet, kanskje for siste gang.

– Hvis jeg skal si noe fortsetter Nielsen, gående, tydeligvis med trang til en påpekning:

– Jeg føler ikke noe særlig når jeg ser malerier.

Vi går forbi en mann som ser ut til å fortape seg helt i Eilif Peterssens *Sommernatt*.

– Siste reise? sier Baird til mannen.

– Det kjennes slik, sier han.

– Og det er ganske vemodig.

– Det er forferdelig! utbryter Nielsen.

– Hva skal jeg gjøre? Vi kan legge oss til sengs, fortsetter han.

– La oss legge oss til sengs, de neste hundre år. Fra nå av legger vi oss til sengs, sier Baird.

På vei ned trappen tvinges vi nok en gang forbi Krohgs enorme maleri av Leiv Eiriksson. Marthe Ramm Fortun sier hun har en idé. Har tankeprosessen som begynte på vei opp trappen, kulminert?

– Den siste natten burde museet åpne, så folk kan overnatte her inne, sier hun.

– Tenk så fantastisk det ville vært, hvis folk kunne ha sex på museumsbenkene. At man en siste gang bryter alle regler, sånn som dette bygget egentlig har gjort hele tiden.

Trond Giske har gjort mye dumt, men det var litt uopprettelig, den transaksjonen de gjorde der.

VANESSA BAIRD

«Riv Slottet!». På vei ut av garderoben kommer Vanessa Baird.

– Hei! Godt nyttår!

Bakfra kommer en smilende mann med skjerf og gir henne en klem.

– Godt nytt år! sier Baird til mannen som forsvinner like raskt som han kom. Hun forteller at det er Anders Bjørnsen, leder for kunst og kultur i Sparebankstiftelsen DNB, som nå tar styring over veien videre for bygningen. Ute i solen, på vei ned trappene til Universitetsgata, sier Baird:

FOTO: NASJONALGALLERIET

Et lite høydepunkt: Vil Berthe Morisots maleri skinne like sterkt hvis det henges opp i det nye Nasjonalmuseet med de store ambisjonene? Marthe Ramm Fortun er usikker. Verket heter *Ved bredden av Seinen, Bougival*.

JOHN DAVID NIELSEN

➔ Kunstner (født 1938), utdannet ved Bjarne Engebrets malerskole og var hospitant ved Statens håndverks- og kunstindustriskole.

➔ Flere av maleriene og tegningene hans er kjøpt inn av Nasjonalmuseet.

➔ Far til musiker Joachim «Jokke» Nielsen og serieskaper og tegner Christopher Nielsen.

– Trond Giske har gjort mye dumt, men det var litt uopprettelig, den transaksjonen de gjorde der.

Hun sikter til beslutningen Giske tok som kulturminister for Arbeiderpartiet i 2008, da han bestemte at samlingen skal flyttes og museet legges ned.

– Det var en jævlig dårlig idé, fortsetter hun.

– De kunne bygget så mange museer de ville for min del. Men å stenge det de hadde, dette, i så lite format, som betyr så mye for alle, som er i byen, som går i byen, som kommer hit, og for folk som besøker oss og kan se alle disse rare bildene med nisser og rare bygninger og eksentriske greier, liksom, det gir noe. Det er sterkt. Det er jævlig sterkt. Det er et drittfint sted.

– Det er mange som sørger nå, sier John David Nielsen.

– Det er viktig å tenke over hva vi sørger over, sier Marthe Ramm Fortun.

– Bor det i bygget eller bor det i oss? Kan vi ta det med, kjempe for det? Vi kan ikke forutsette at vi mister det. Vi må finne en måte å kjempe for hva det bygget er.

En kunstner i vide bukser kommer gående forbi og stopper opp for å hilse på.

– Det er tragikomisk, sier den forbipasserende, graffitikunstneren Kim André Hagen, om stengingen.

– De burde flyttet Slottet og Stortinget samtidig. Dette er som å røske opp åndslivet. Det er helt historieløst. Det er helt skada. Det er ingen andre land som gjør det. Hvem er det som gjør det?

– Riv Slottet! Det hadde gjort meg mindre, sier Baird.

Nielsen tar et drag av rullingsen.

– Det var godt? spør Baird.

– Å ja, det var godt, herregud, sier Nielsen, og forsvinner bak røykskyen.

afl@morgenbladet.no

Se også innlegg side 30 og kommentar side 35.

Barokkanerne
NORWEGIAN BAROQUE ENSEMBLE

SESONGKORT OSLO

Gamle Aker kirke
TIR 15. JAN KL. 19:00

CHIAROSCURO
med Nordic Voices
og Veronika Skuplik

Marmorsalen Sentralen
ONS 13. FEB KL. 19:00

BACHS BESTE
med Leila Schayegh

Universitetets aula
TIR 30. APR KL. 19:00

Georg Friedrich Händels
første oratorium

TIDEN OG
SANNHETENS
TRIUMF

Leder:

Enrico Gatti

Solister:

Yeree Suh

Ditte Marie Bræin

Marianne Beate Kielland

Magnus Staveland

Informasjon/billetter:
www.barokkanerne.no

NORSK
KULTURFOND
Kulturrådet

Bergesenstiftelsen
Anders Sveaas' Almennyttige Fond